

De vaste commissie voor Economische Zaken en Klimaat heeft een aantal vragen voorgelegd aan de Minister voor Klimaat en Energie naar aanleiding van het noodplan «Save Gas for a Safe Winter» van de Europese Commissie.

De voorzitter van de commissie,
Agnes Mulder

De griffier van de commissie,
Nava

I	Vragen en opmerkingen vanuit de fracties	2
II	Antwoord / Reactie van de Minister	8

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van het voorstel «Save Gas for a Safe Winter» van de Europese Commissie (EC). Deze leden zijn positief over het voornemen om gezamenlijk Europees de krachten te bundelen en het gasverbruik versneld terug te dringen. Wel hebben de leden van de VVD-fractie vragen over de totstandkoming van de 15% besparing. Hoe is de EC tot het doel van 15% besparing gekomen? Waarop is dit percentage gebaseerd? Wat betekent 15% minder gas verbruiken voor Nederland?

De leden van de VVD-fractie hebben ook kennisgenomen van het verzet van Griekenland, Spanje en Portugal tegen het noodplan. Welke gevolgen heeft dit voor de aankomende Energieraad? Hoe liggen de politieke verhoudingen verder in de EC? Wat wordt de Nederlandse inzet om te komen tot een mogelijke deal?

De leden van de VVD-fractie zijn van mening dat het energiebeleid een nationale aangelegenheid moet blijven. Daarom vinden zij het belangrijk dat er wordt afgesproken dat het gasbesparingsdoel tijdelijk is en dat de besluitvormingsbevoegdheid om deze doelen via een Unie-Alert bindend te maken bij de regeringsleiders in de Europese Raad komt te liggen. Hoe kijkt de Minister hier tegenaan? Kan de Minister toezeggen dat dit ook de Nederlandse inzet zal zijn? Kan de Minister zijn antwoord toelichten? Hoe kijken andere lidstaten hier tegenaan en gaat de Minister samen met hen optrekken in deze onderhandelingen?

De leden van de VVD-fractie willen dat de Europese Unie (EU) zo snel mogelijk onafhankelijk wordt van Russisch gas. De EU bereidt zich momenteel voor op dat Rusland op korte termijn de gaskraan dichtdraait. Welke mogelijkheden ziet de Minister daardoor om de einddatum voor het gebruik van Russisch gas, nu 2027, naar voren te halen, nu dat hier toch al op ingezet wordt? Is de Minister bereid om te pleiten voor het vervroegen van de einddatum op het gebruik van Russisch gas? Is de Minister het met deze leden eens dat dit zou leiden tot een sterkere positie voor de EU omdat de EU dan minder afhankelijk en dus chantabel is?

Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie constateren dat de EC inzet op een besparingspercentage van 15%. Hoe is dit percentage tot stand gekomen? Waarom is niet gekozen voor een gedifferentieerd doel per lidstaat en is dat de inzet van het kabinet? Welke extra stappen neemt het kabinet om (nog) meer energie te besparen? Is daarbij een verplichte warmte- of koudtemperatuur, zoals sommige lidstaten overwogen, van meerwaarde? Op wat voor manier zal de EC dit monitoren en handhaven? In welke landen verwacht de Minister dat deze doelstelling moeizaam gerealiseerd kan worden en hoe kunnen we deze landen helpen? Welke «best practices» heeft Nederland te bieden en welke «best practices» uit het buitenland passen we nog niet goed toe in Nederland?

De leden van de D66-fractie vragen op welke manier wordt voorkomen dat het (tijdelijk) vervangen van gas niet met andere fossiele grondstoffen gebeurt. Vindt de Minister dat duidelijke eindtermijnen verbonden moeten worden aan het (weer) gebruiken van extra kolen of kernenergie? Welke maatregelen uit het pakket dragen bij aan het versnellen van de verduurzaming van ons energieverbruik? Vindt de Minister het wenselijk dat als onderdeel van dit pakket ook het vervangen van gas voor een duurzaam alternatief (bijvoorbeeld als onderdeel van de maatwerkafspraken) in aanmerking zou moeten komen voor het tijdelijke staatssteunkader?

De leden van de D66-fractie constateren dat het voorstel van de EC adviescriteria bevat ten behoeve van essentiële, niet-beschermd consumenten in geval van gedwongen gasvermindering. Kan de Minister een indicatie geven hoe dit voor Nederland zou uitpakken? Heeft de Minister projecten op het oog waar hij gebruik wil maken van tijdelijke staatssteunkader van het voorstel?

De leden van de D66-fractie vragen of Nederland «solidariteitsovereenkomsten» met andere Europese landen gesloten. Zo ja, welke? Zo nee, waarom niet en is de Minister voornemens dit voortvarend op te pakken in lijn met het voorstel? Heeft de Minister scenario's of ontwikkelt hij deze ten aanzien van de prijsontwikkeling van energie in het geval de Russische toevoer volledig stopt?

Vragen en opmerkingen van de leden van de PVV-fractie

De leden van de PVV-fractie vragen hoeveel gas Nederland tot dusverre heeft bespaard ten opzichte van vorig jaar en ten opzichte van het gemiddelde van de afgelopen vijf jaren. Deze leden vragen hoe de door de EC voorgestelde gasbesparing van 15% zich concreet laat doorvertalen voor elke afzonderlijke lidstaat (uitgedrukt in procenten van het totale energieverbruik en in bcm)?

De leden van de PVV-fractie merken op dat de EC de lidstaten verzoekt om hun nationale Bescherm- en Herstelplan Gas (BH-G) te «updaten». Is de Minister voornemens dat te doen? Zo ja, welke wijzigingen beoogt de Minister? Welke wijzigingen voorziet de Minister in andere lidstaten?

De leden van de PVV-fractie merken op dat nog geen maand geleden het kabinet al rekening hield met een mogelijke «solidariteitsvraag» vanuit Duitsland, wat inhoudt dat Nederland, indien Duitsland daarom vraagt, meer gas zal leveren en daartoe zelfs de gaskraan in Groningen verder kan worden opgedraaid. De EC doet nu een klemmend beroep op de lidstaten om bilaterale afspraken te maken over deze «solidariteit». Met welke lidstaten is Nederland reeds dergelijke afspraken aangegaan en wat houden deze in? Hoe «hard» zijn deze afspraken überhaupt? Kan de Minister een overzicht verstrekken van de afspraken die andere lidstaten bilateraal zijn aangegaan?

De leden van de PVV-fractie merken op dat de EC «coördinatie van deze solidariteitsafspraken op EU-niveau onmisbaar» noemt. Wat houdt dat precies in? Kan de EC Nederland verplichten om gas te exporteren? Zo ja, waarop is dat gebaseerd?

De leden van de PVV-fractie vragen of de Minister hun mening deelt dat ons gas van ons is? Is de Minister bereid te stoppen met het exporteren van gas en aldus geen gehoor te geven aan mogelijke «solidariteitsvragen»? Zo nee, hoe legt de Minister aan de Nederlanders uit dat zij met allerlei overheids campagnes volop worden aangezet tot energiebesparing en dat wij onze gasopslagen met pijn en moeite gevuld krijgen, om

vervolgens ons gas te exporteren en daartoe zelfs de gaskraan in Groningen verder open te draaien omdat andere landen hun zaken niet op orde hebben? Deelt de Minister de conclusie dat Nederland dan gestraft wordt voor het feit dat Nederland, zoals de Minister zelf zegt, «Europese koploper» wat betreft energiebesparing is? Hoe gaat de Minister voorkomen dat Nederland moet opdraaien voor de gasbehoefte van andere landen?

De leden van de PVV-fractie merken op dat de EC op 19 juli 2022 heeft aangegeven «niet te verwachten dat de levering van gas via Nord Stream 1» zal worden hervat. Op 20 juli 2022 presenteerde de EC haar noodplan voor gasbesparing. Op 21 juli 2022 werd de levering van gas via Nord Stream 1 toch hervat. Wat zijn de gevolgen hiervan voor het noodplan? Tot slot vragen de leden van de PVV-fractie wat de laatste stand van zaken is wat betreft Nord Stream 2.

Vragen en opmerkingen van de leden van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben kennisgenomen van de plannen van de EC voor verplichte gasbesparingsdoelen. Zij voelen zich overvallen door het besparingsplan van de EC. Niet omdat besparen een slecht idee is, maar wel omdat de EC hier een coördinerende rol pakt, terwijl zij die niet heeft. De leden van de SP-fractie zien de oproep van de EC als een nieuwe stap om te komen tot Europees energiebeleid en deze leden wijzen deze nieuwe stap van soevereiniteitsoverdracht af.

Kortom, deze leden zijn verbaasd dat de Minister de plannen van de EC ondersteunt. Hoe ligt dit in andere Europese lidstaten, bijvoorbeeld waar het moeilijker zal zijn om de doelen te halen? Op welke manier wordt solidariteit tussen lidstaten vormgegeven? Hoe zal een eventueel sanctiemechanisme eruit moeten zien?

De leden van de SP-fractie vragen het kabinet om opheldering te vragen aan de EC op basis van welke gegevens zij komt met het voorstel om 15% gas te besparen per lidstaat. Op welk gebruiksmodel is dit gestoeld en hangt dit volledig samen met de gasafhankelijkheid van Rusland? Wanneer dit zo is, vragen de leden van de SP-fractie hoe het kabinet en tevens de EC het verschil in afhankelijkheid van dit Russische gas beziet. In hoeverre zijn landen voor elkaars afhankelijkheid (of onafhankelijkheid) verantwoordelijk? Hoe ziet de EC haar eigen rol in de opgebouwde afhankelijkheid van het Russisch gas, door bijvoorbeeld jarenlang voor North Stream 2 te ijveren? Graag zien de leden van de SP-fractie een bespiegeling hierop.

De leden van de SP-fractie vinden het belangrijk dat de afhankelijkheid van Russisch gas, maar ook olie en kolen, wordt afgebouwd. Daarnaast willen zij de klimaatdoelen halen. Erkent het kabinet met de leden van de SP-fractie dat het een gemiste kans is om echte besparingsdoelen te formuleren in een eerder stadium, zowel voor de Russische inval in Oekraïne als daarna? Erkent de Minister dat het uitblijven van een afschakel- en besparingsplan van Nederland er mede toe kan hebben geleid dat de EC nu vindt dat zij een rol moet gaan spelen? Kan de Minister aangeven waarom Nederland de besparingsdoelen al zou hebben gehaald en kan de Minister ook aangeven hoe duurzaam deze besparing is? De leden van de SP-fractie zouden graag zien dat de besparing duurzaam is en niet dat het gebruik weer «terugveert» naar oude hoogten als de huidige energie- en gascrisis voorbij is. Kan de Minister hierop reflecteren?

De leden van de SP-fractie hebben kennis genomen van het rapport van Gasunie waarin gesteld wordt dat er geen problemen zullen ontstaan met de leveringszekerheid als Russisch aardgas helemaal wegvalt. Hier worden wel enkele voorwaarden aan gekoppeld. In hoeverre verwacht het kabinet dat deze omstandigheden zullen blijven gelden, zoals bijvoorbeeld de huidige circa 20% lagere marktvraag vanwege de prijzen?

De leden van de SP-fractie willen er tot slot op wijzen dat tijden van crisis altijd gebruikt zijn voor soevereiniteitsoverdracht van lidstaten aan de EC. Deze leden vinden het ongewenst maar ook onverstandig om de crisis hiervoor aan te grijpen maar zien dat de EC dit op vele fronten aan het doen is. De leden van de SP-fractie zouden graag zien dat de Minister graag wil samenwerken binnen de Europese Unie om te zorgen dat op het continent de leveringszekerheid van energie voor de inwoners en essentiële diensten overeind blijft. Tegelijkertijd zouden deze leden ook graag zien dat de Minister zich aansluit bij de landen die vraagtekens stellen bij de opstelling van de EC om te voorkomen dat diezelfde EC het verdrag van Lissabon (opnieuw) schendt. Deze leden zien uit naar de reactie van de Minister.

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdA-fractie en de leden van de GroenLinks-fractie

De leden van de PvdA-fractie en de leden van de GroenLinks-fractie hebben kennisgenomen van de voorstellen van de EC van 20 juli 2022 «Save Gas for a Safe Winter». Deze leden delen de urgentie die spreekt uit de stukken en de noodzaak om gas te besparen. Deze urgentie misten zij in de geannoteerde agenda voor de Buitengewone energieraad op 26 juli 2022. Deelt de Minister de urgentie en vindt hij het een goed idee dat er wordt ingegrepen in de gasmarkt als blijkt dat er onvoldoende, vrijwillige besparing plaatsvindt in de EU?

De leden van de PvdA-fractie en de leden van de GroenLinks-fractie hebben in aanvulling hierop een beperkt aantal vragen. Deze leden merken op dat International Energy Agency (IEA) code rood afkondigt voor Europa en de EC komt in actie komt. Vanuit Gasunie horen we dat er geen fysiek tekort zal zijn voor Nederland. Wat is nu volgens de Minister het «worst case»-scenario voor Nederland als Rusland geen gas meer aan Europa levert? Zou er een fysiek gastekort kunnen komen voor Nederland? Zijn er andere mogelijke consequenties (economische) voor Nederland waar EU-commissaris Timmermans voor waarschuwt? Hoe kan Nederland bijdragen om die mogelijke consequenties te voorkomen?

De leden van de PvdA-fractie en de leden van de GroenLinks-fractie merken op dat Nederland in de afgelopen maanden meer dan 15% gas heeft bespaard. TNO waarschuwde tijdens een technische briefing dat deze besparing niet bestendig zal zijn zonder extra inspanningen. Is de Minister dit met TNO eens en zo ja, welke extra inspanningen zal de Minister nemen om de besparing wel bestendig te laten zijn, zo vragen de leden van de PvdA-fractie en de leden van de GroenLinks-fractie.

De leden van de PvdA-fractie en de leden van de GroenLinks-fractie vragen welke concrete extra stappen om gas, olie en kolen te besparen het kabinet nu gaat zetten. Hoe kijkt het kabinet naar de maatregelen die net in Duitsland zijn afgekondigd om te voorkomen dat kantoorpanden onnodig worden verwarmd en verlicht? Welke extra ingrepen is het kabinet voornemens te doen?

De leden van de PvdA-fractie en de leden van de GroenLinks-fractie merken op dat naast een fysiek gastekort voor Nederland, een volledige stop van Russisch gas ook kan zorgen voor nog hogere gasprijzen. Is de Minister het met deze leden eens dat waar artikel 4.1 spreekt van «exceptionally high demand of gas», dit tot uitdrukking komt in een nog hogere gasprijs? Bij welke gasprijs vindt de Minister dat de EC een «Union Alert» moet laten afgaan en «stage 2» van het voorstel moet laten ingaan? Vindt de Minister de voorwaarden waaronder de «Union Alert» kan worden ingezet en wie de bevoegdheid heeft om dit te doen voldoende duidelijk? Is er niet het risico dat er te lang wordt aangestuurd op vrijwillige besparing en wanneer zou de Minister met het huidige Europese besparingstempo willen dat de Union Alert wordt afgegeven?

De leden van de PvdA-fractie en de leden van de GroenLinks-fractie vragen wat de Minister verwacht dat de gasprijs ongeveer zal doen als de EU als geheel inderdaad 15% minder gas gebruikt. Vindt de Minister die gasprijs acceptabel of is hij het met de leden van de PvdA-fractie en de leden van de GroenLinks-fractie eens dat er meer hulp moet komen voor mensen met een laag inkomen en mensen met een heel gewoon salaris zodat ook zij de kachel aan kunnen zetten komende winter? Er zijn nu immers miljoenen mensen in Nederland die dat niet gaan doen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdD-fractie

De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van het noodplan «Save gas for a safe winter» van de EC. Wat vindt de Minister van de 15%-reductiedoelstelling voor de termijn van 1 augustus 2022 tot en met 31 maart 2023? Klopt het dat dit voor Nederland geen probleem is? Hoeveel meer kan Nederland besparen?

De leden van de PvdD-fractie vragen of de Minister zich de Kamervragen van de leden Teunissen en Van Raan over het Bescherm- en Herstelplan Gas (ingezonden 21 juni 2022) herinnert, waarin de vraag is gesteld hoeveel gas de 60 niet-beschermde afnemers (niet-essentiële bedrijven) die zijn opgenomen in het Bescherm- en Herstelplan Gas (BHG) verbruiken en hoeveel zij volgens de Minister kunnen besparen. Wanneer kunnen de leden het antwoord op deze vraag verwachten?

De leden van de PvdD-fractie zijn al langere tijd van mening dat de Minister niet alles op alles zet om zo veel mogelijk gas te besparen. Grote bedrijven wordt namelijk al die tijd de hand boven het hoofd gehouden, terwijl burgers wel met klem verzocht worden om hun aandeel in de gascrisis te leveren. Welke concrete, afdwingbare afspraken gaat de Minister nu met grote bedrijven maken zodat ook zij hun aandeel gaan leveren?

De leden van de PvdD-fractie hebben inmiddels al heel vaak opgeroepen om grote gasverslindende bedrijven, die produceren voor winst en niet om in de eerste levensbehoeften van mensen te voorzien, af te schakelen. Daartoe is de motie-Van Raan over in het Bescherm- en Herstelplan Gas het afschakelplan vanaf stap 2 in werking stellen op 6 juli 2022 ingediend (Kamerstuk 29 023, nr. 331). Deze leden vernemen nu graag van de Minister hoeveel meer gas hiermee volgens de Minister kan worden bespaard.

De leden van de PvdD-fractie hebben vernomen dat lidstaten een beroep kunnen doen op het solidariteitsbeginsel om toch aan gas te komen uit andere lidstaten. De hulpbehoevende lidstaten moeten er dan wel zelf alles aan gedaan hebben om uit de problemen te blijven, tot aan het afschakelen van de industrie aan toe. Wat is het standpunt van het kabinet

hierin? Als het kabinet afschakeling vereist van andere lidstaten om uit de problemen te blijven, is de Minister het er dan ook mee eens dat Nederland zelf ook over moet gaan tot afschakeling? Zo ja, op welke termijn zal hij de volgende fase uit het Bescherm- en Herstelplan Gas aankondigen? Zo nee, op welke manier vindt hij het te rechtvaardigen dat hij zelf nog steeds niet doet wat hij straks wel van anderen verlangt?

De leden van de PvdD-fractie merken op dat het kabinet heeft aangegeven dat Groningen een laatste redmiddel is. Op dit moment is niet alleen fase 2 van het BHG nog niet in werking, maar stimuleert het kabinet het gasverbruik van grote bedrijven juist ook nog steeds met verschillende fossiele subsidies, zoals met het degressieve tarief in de energiebelasting. Het aangekondigde «minder degressief maken van de energiebelasting» neemt deze zeer kwalijke, perverse prikkel nog steeds niet weg. Zolang het belastingstelsel vol fossiele subsidies zit die het gasverbruik juist aanmoedigen, heeft de Minister dus nog opties, ook bij een vraag uit een andere EU-lidstaat op basis van het solidariteitsbeginsel. Kan hij dit bevestigen? Kan hij in een toelichting zijn stappenplan tot aan het opendraaien van de Groninger gaskraan uiteenzetten?

De leden van de PvdD-fractie verzoeken de Minister om van het algemenere Bescherm- en Herstelplan Gas een concrete routekaart te maken, waar mogelijk met cijfers over gasverbruik, mogelijke besparing en gaslevering, specifiek voor de huidige gascrisis, waaruit blijkt dat het kabinet het risico op verschillende scenario's overziet en ook alle belanghebbenden (nationaal en internationaal) betreft in de te nemen beslissingen en waarmee meer duidelijkheid kan worden gegeven aan burgers en bedrijven in Nederland. Zij verzoeken de Minister om in de beslisboom ook aan te geven onder welke omstandigheden en op welk moment het kabinet wel overgaat tot de inwerkingstelling van het afschakelingplan

Tot slot vragen de leden van de PvdD-fractie wat de Minister, in het licht van de klimaatcrisis, ervan vindt dat lidstaten ook hun gasverbruik mogen reduceren door gas te vervangen door andere fossiele brandstoffen. Deze leden zijn hier erg bezorgd over. Met zinnen in het noodplan als «Where possible, priority should be given to switching to renewables or cleaner, less carbon-intensive or polluting options. However, switching to coal, oil or nuclear may be necessary as a temporary measure, as long as it avoids long term carbon lock-in», wordt het wel erg makkelijk om terug te grijpen naar nog vervuilender fossiele brandstoffen. Wat gaat de Minister doen om dit soort vrijbrieven voor fossiel uit het voorstel van de EC te krijgen? De leden van de PvdD-fractie betreuren het ten eerste dat het kabinet hieraan meedoet door de kolencentrales harder te laten draaien. Dat helpt in elk geval niet. Deze leden van de PvdD-fractie willen de Minister herinneren aan de hittestrecords die deze zomer weer worden verbroken in West-Europa. De klimaatcrisis is allang geen ver-van-zijn-bed-show meer, maar is immers al lang begonnen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de SGP-fractie en de leden van de Groep Van Haga

De leden van de SGP-fractie en de leden van de Groep Van Haga zien het als een slechte ontwikkeling dat de EC denkt aan het opleggen van een verplicht doel om gas te besparen. Deze leden zijn van mening dat het besparen in het gasgebruik zelf goed is, maar dat dit de verantwoordelijkheid is van Nederland zelf. Daarbij horen geen Europese doelen die ook verplicht kunnen worden. Is de Minister het met deze leden eens dat het al dan niet besparen van gas een nationale aangelegenheid is, waarbij dus geen eventuele Europese verplichting hoort?

De leden van de SGP-fractie en de leden van de Groep Van Haga vragen in hoeverre Nederland deze doelstelling kan halen en welke extra maatregelen daarvoor nodig zouden zijn. Deze leden zijn bekend met de berichten dat er dit jaar al ongeveer 25%-33% minder gas wordt gebruikt dat in 2021. Betekent dit dat Nederland het gestelde doel van 15% reductie zonder problemen gaat halen?

De leden van de SGP-fractie en de leden van de Groep Van Haga vragen hoe dit plan van de EC zich verhoudt tot het feit dat Gasunie Transport Services (GTS) dit jaar geen gastekort verwacht als er aan bepaalde randvoorwaarden wordt voldaan. Als dit plan betekent dat er minder gas dient te worden verbruikt in Nederland, heeft dit consequenties. Kan de Minister alvast een korte schets geven waar hij de mogelijke extra reductie van het gasverbruik vandaan wil halen en wat de economische/financiële consequenties hiervan zijn? Kan de Minister aangeven of hij dit proportioneel vindt, gezien het feit dat er volgens GTS geen sprake is van een gastekort in Nederland?

De leden van de SGP-fractie en de leden van de Groep Van Haga lezen dat het doel van 15% reductie in het gasverbruik wordt ingesteld om de afhankelijkheid van Russisch gas verder te verminderen en een eventuele stop van de leveranties van Russisch gas op te vangen. Deze leden zien echter ook dat verschillende landen hierdoor hard worden getroffen, omdat zij in mindere mate of zelfs helemaal niet afhankelijk zijn van Russisch gas maar toch het gasverbruik dienen te verminderen. Kan de Minister aangeven hoe hij kijkt naar dit percentage dat voor elk land hetzelfde is. Is de Minister het ermee eens dat landen die afhankelijker zijn van Russisch gas ook een grotere bijdrage zouden moeten leveren?

II Antwoord / Reactie van de Minister